

INGLIZ TILI O‘QITISHDA O‘Z-O‘ZINI BAHOLASH TEXNOLOGIYASINI JORIY ETISH MASALALARI

Rustamova Shahnoza Aripovna

(Samarqand davlat chet tillar instituti katta o‘qituvchisi)

shahnozarustamova01@gmail.com

Maqolada o‘z-o‘zini baholash o‘qitishning ahamiyati, uning tashkil etilishi, turlari va ijobiy jihatlari, o‘z-o‘zini baholashda mustaqil ta’limning o‘rni, o‘z-o‘zini baholashning mazmuni, shakli, vosita va metodlarini ishlab chiqish kabilar haqida so‘z yuritiladi.

Kalit so‘zlar: o‘z-o‘zini baholash, bilim, ko‘nikma, malaka, Davlat ta’lim standarti, o‘quv reja, uzluksiz, uzviylik, fan dasturi, pedagogik texnologiya, tamoyil, metod, vosita, shakl.

KIRISH

Prezident Shavkat Mirziyoyevning 8-oktyabr 2019 yilda qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, PF-5847-son O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida farmonida O‘zbekiston Respublikasida oliy ta’limni tizimli isloh qilishning ustuvor yo‘nalishlarini belgilanib, zamonaviy bilim va yuksak ma’naviy-axloqiy fazilatli, mustaqil fikrlaydigan yuqori malakali kadrlar tayyorlash jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish, oliy ta’limni modernizatsiya qilish, ilg‘or ta’lim texnologiyalariga asoslangan holda ijtimoiy soha va iqtisodiyot tarmoqlarini rivojlantirish maqsadida hamda 2030-yilgacha mo‘ljallangan rejalar taqdimoti ishlab chiqildi.

Qolaversa, ta’lim tizimida talabalarga xalqaro tajribalardan kelib chiqib, oliy ta’limning ilg‘or standartlarini joriy etish, jumladan o‘quv dasturlarida nazariy bilim olishga yo‘naltirilgan ta’limdan amaliy ko‘nikmalarni shakllantirishga yo‘naltirilgan ta’lim tizimiga bosqichma-bosqich o‘tish bular qatorida xorijiy tillarni, xususan, ingliz tilini yuqori saviyada o‘rgatish ham pedagoglar zimmasiga yuklatildi. Bu texnologiyalarning bir yo‘nalishi bo‘lgan mustaqil fiklash va o‘z-o‘zini baholashga qaratish samarali yo‘llardan biri hisoblanadi, chunki u o‘quvchilarni o‘z qobiliyatlari va imkoniyatlariga qarab mustaqil bilim olishga undaydi. Bunday mashg‘ulotlar o‘quvchilarga yakka tartibda va guruhlarda

o‘rgatish, ularning mustaqil ishlarini yetarlicha tashkil etish orqali bilim, ko‘nikma va malakalarni shakllantirish va rivojlantirishga yordam beradi. Shu munosabat bilan o‘qituvchi har bir o‘quvchining qiziqishi, qobiliyati, malakasini hisobga oladi va mashg‘ulotlarni tashkil etish orqali ularning samaradorligini oshiradi.

METOD

Bugungi kunda ta’limda o‘z-o‘zini baholashning ahamiyatli taraflarini tahlil qilib ushbu maqolada ko‘rsatiladi. Xorijiy tillarni o‘rganish va til ko‘nikmalarini oshirish jarayonida dasturda ko‘rsatilgan asosiy baholash tizimidan tashqari o‘z-o‘zini baholash tizimining yangi avlodini yaratish uchun ilg‘or tajriba va zamonaviy, samarali pedagogik usullarni amaliyotga tatbiq etish zarur. Bu esa pedagog kadrlarni muntazam ravishda tayyorlash, moddiy-texnika bazasini yangilab borishni taqozo etadi, bu bilan pedagoglardan katta mas’uliyat va ijodkorlikni talab etadi.

O‘z-o‘zini baholash ko‘nikmalarini shakllantirish murakkab jarayon bo‘lib, bir necha jihatlarni o‘z ichiga oladi. Talabalar dastur materiallarini o‘zlashtirib, bilim va ko‘nikmalarini, ijodiy ishlarini, fanga bo‘lgan qiziqishlarini oshirishlari kerak. Natijada ularning faolligi ortadi, o‘quv materiallarini o‘z qobiliyati va imkoniyatlariga ko‘ra bemaol o‘zlashtira oladi. Iqtidorli o‘quvchilarning chuqur bilim olishga bo‘lgan ehtiyojlari ham qondirilib, o‘z-o‘zini baholash malakasi mustaqil fikrlash va xolisona bilim olish asosini tashkil etadi.

O‘z-o‘zini baholashning bu jihatlari o‘quvchilarning bilim, ko‘nikma va malakalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ular o‘quvchilarni mustaqil fikrlash va o‘z ustida muntazam ishlashga undaydi, ularning kuchli va zaif tomonlarini to‘liqroq tushunishga olib keladi.

Shuni ta’kidlash kerakki, o‘z-o‘zini baholash o‘ylangan holda tashkil etilishi kerak. Talabalarni kutilmaganda foydalanishga taklif qilish noto‘g‘ri. Buning o‘rniga o‘quvchilarning individualligi, qiziqishlari va iste’dodiga tayanish kerak. Bu orqali o‘quvchilar o‘zlarining individualligini ko‘rsatish uchun qulay imkoniyatga ega bo‘ladilar, bu esa o‘z shaxsini namoyon etishi uchun qulay sharoit yaratadi.

Ta’kidlash joizki, o‘z-o‘zini baholash ko‘nikmasini shakllantirish va uning ilmiy asoslarini yaratish pedagogika sohasida ijobiy natijalar berdi. O‘quvchilarning o‘z-o‘zini baholash jarayoniga nazariy va uslubiy yondoshuvini ta’minlash mustaqil fikrlash va xolisona bilim olishga ko‘maklashishning samarali usuli ekanligi isbotlangan.

Buning uchun o‘quv jarayonida quyidagi tadbirlarni amalga oshirish kerak:

- pedagog shaxsiga individual yondashuv asosida o‘z-o‘zini baholash sohasidagi ilg‘or tajribalarni o‘rganish, umumlashtirish va amaliyotga tatbiq etish mexanizmini ishlab chiqish;
- milliy darajada o‘z-o‘zini baholashning ahamiyatini aniqlash;
- o‘z-o‘zini baholash jarayonining pedagogik yaxlitligini ta‘minlashga qaratilgan ilmiy-uslubiy tavsiyalarni ishlab chiqish:
- o‘z-o‘zini baholashning yo‘nalishlari, mazmuni, shakli, vositalari va usullarini tushunish;
- individual yondashuv asosida guruhlarga bo‘lingan holda o‘qitish jarayonida tarbiyaviy ishlarni tashkil etish usullarini ishlab chiqish;
- o‘z-o‘zini baholash jarayonida o‘qituvchilar mehnatini tashkil etishning noyob
- o‘qituvchining shaxsiy qobiliyati, iste‘dodi va qiziqishlarini rivojlantirish va ularni aniq maqsad sari yo‘naltirishga xizmat qiluvchi ta‘lim nazariyasini yaratish kabilar.

NATIJA

Shuni ta‘kidlash kerakki, o‘z-o‘zini baholash talabalar uchun o‘quv dasturini shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi, chunki u muayyan talablar asosida individuallashtirish imkonini beradi. Bu, o‘z navbatida, har bir talabaga o‘z ta‘lim yo‘nalishini tanlash huquqini beradi, ta‘lim sifatini har tomonlama oshirish uchun qulay imkoniyatlar yaratadi. Bunday holda, ta‘lim jarayoni faqat bilimlarni uzatishga yo‘naltirilgan bo‘lishi kerak emas, balki o‘quvchini shaxs sifatida rivojlantirishga, o‘z shaxsini namoyon etish va qobiliyatini oshirishga qaratilgan bo‘lishi kerak.

Turli fanlar bo‘yicha o‘z-o‘zini baholash masalasini muvaffaqiyatli hal qilish uchun talabalarning mustaqil bilim olishlari muhim jihatga aylanadi. Talabaning mustaqil ta‘limini tashkil etishda o‘ziga xos fan xususiyatlarini, o‘zlashtirish darajasi va qobiliyatini hisobga olgan holda turli shakllardan foydalanish mumkin. Bu shakllarga qo‘shimcha adabiyotlardan foydalanish holda nazariy mavzularni mustaqil o‘zlashtirish, berilgan mavzu bo‘yicha kurs ishini tayyorlash, seminar va amaliy mashg‘ulotlarga tayyorgarlik ko‘rish, laboratoriya ishlari, hisob-grafik loyihani bajarish, malakaviy ishni tayyorlash, mavjud muammolar yechimini topish kiradi. amaliyotda maketlar, maketlar, namunalar yaratish hamda ilmiy maqolalar, konferensiya tezislari va shu kabi boshqa vazifalarni bajarish.

Mustaqil fikrlashni rivojlantirishda:

- mavjud materialni qismlarga bo'lish;
- kuzatilgan hodisalarning umumiy o'xshashligini asoslash;
- muayyan mavzuning asosiy mazmunini aniqlash;
- taqdim etilgan faktlarni xulosa qilish;
- faktlarni xarakteristikasi yoki ketma-ketligiga ko'ra tizimlashtirish;
- muammoning yangi, qo'shimcha yechimini topish;

Bilimlarni tizimli egallash uchun, o'rganilayotgan jarayondagi turli sabab va munosabatlarni aniqlash zarur tushuncha va qonuniyatlarni saralash ketma-ketlikni tartibga solish kerak bo'ladi:

- muayyan vaziyat va hodisalarning ketma-ketligini tushunish;
- o'qituvchining savollariga mustaqil javob berish;
- ilgari o'rganilgan va yangi ma'lumotlar o'rtasidagi farqlarni solishtirish;
- muayyan davr mobaynida kuzatilgan hodisaning borishini tushuntirish va asoslash;
- voqea va dalillar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash kabi narsalarni bilishi kerak.

Talaba mustaqil ravishda:

- mavzu bo'yicha asosiy va ikkinchi darajali ma'lumotlarni ajratib olish;
- asosiy ma'lumotlarni mustaqil ko'rib chiqish;
- yangi ma'lumotlarni topish, sxemalar, jadvallar va grafiklarni tuzish bo'yicha o'tkazilgan amaliy seminar va treninglar bo'yicha taqdimot tayyorlash;
- mavzuga oid qo'shimcha materiallarni izlash asosida materialni o'rganish, asosiysini ajratib ko'rsatish, xulosa chiqarishni bilish kerak.

Nazariya va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlashda amaliy mashg'ulotlar muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu talabalardan amaliy ko'nikma va malaka talab qiladi. Bular, o'z navbatida, mustaqil ishlarda tashkil etiladi:

- o'tgan dars ma'lumotlari bilan bog'liq masalalarni yechish;
- model masalalardan farqli masalalarni yechish;
- boshqa fanlar bo'yicha axborot bilan bog'liq muammolarni izlash va ularning yechimini topish;
- nazariy qoidalardan foydalangan holda mustaqil yangi mashq va gaplar tuzish;
- boshqalardan farqli, yangi mavzuni tushuntirish, murakkab bo'lmagan ma'lumotlarni mustaqil o'rganish;

● bir nechta ma'lumotlarni solishtirish orqali ularning farq va o'xshashliklarini asoslash;

● xatolarni tuzatish va bartaraf etish ustida ishlash;

● material, sxema va jadvallarni tayyorlash;

● loyihalar ustida ishlash va darslarda ma'ruza yozish kabi mashqlar orqali amalga oshiriladi.

MUHOKAMA

O'quv jarayonida samarali natija ko'pincha talabaning mustaqil ishlash qobiliyati bilan bog'liq. Kuchli iroda va mustaqillik ko'nikmalarini shakllantirib, o'quvchilar mustaqil tayyorgarlik ko'rish orqali darslarni samarali o'zlashtirishlari va yangi mavzular bo'yicha tushunchalarini mustahkamlashlari mumkin. Ijodiy mashqlar orqali mustaqil ishlash ko'nikmalarini egallash ham o'quv muvaffaqiyati uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega.

O'z-o'zini baholash talabalar uchun mustaqil ishning muhim jihati hisoblanadi. O'quv topshiriqlarini uzluksiz, to'liq va tartibli bajarish, o'rganish odatini shakllantirishning kalitidir. Tabiatshunoslik bo'yicha o'quv materiallarini o'zlashtirishda qiyinchiliklarni yengib o'tishni, o'z oldiga qo'ygan maqsadiga mehnat va qat'iyat bilan erishishni o'rgangan o'quvchilar akademik muvaffaqiyatga erishadi. Muammoni hal qilishning turli yo'llari va usullarini aniqlash, shuningdek, o'quvchilarning yanada ishonchli va samarali o'quvchilar bo'lishiga yordam beradigan qimmatli mahoratdir.

O'z-o'zini baholashda talabalar o'zlashtirilgan materiallarni turli muammoli vaziyatlar, mashqlarni yechish, dars mavzusi ustida ishlash, atrof-dagi voqealarga tanqidiy baho berish orqali amalga oshirilishi mumkin. Bunday usullar orqali keyingi faoliyat uchun muhimdir. Talabalarning bunday faoliyati:

- chet tilini o'rganish, yangi ma'lumotlar bilan tanishishda mustaqil ravishda sxema va chizmalar yaratish;

- ingliz tili darslarida adabiyot va atrof-muhitdan materiallar to'plash;

- til o'rganayotganda atrof-dagi hodisa va faktlarni o'rganish;

- muammoni manbalar yordamida asoslash;

- materialning xususiyatiga qarab guruhlariga ajratish va fikr yuritishga tayyorlash kabi vazifalarni bajarishni talab qiladi.

- o'quvchida fanga mehr, ongli intizom, mehnatga, o'qishga qiziqish tarbiyalanadi;

- o‘quvchining aqliy qobiliyatlari: fikrlash, diqqat va xotira rivojlanadi, o‘zlashtirilgan bilim va ko‘nikmalar mustahkamlanadi;

- talaba olgan bilimlarini amaliyotda qo‘llashni o‘rganadi. Uning faolligi, mustaqil fikrlashi, tadbirkorligi, tashabbuskorligi, ijodkorligi shakllanadi;

- o‘quvchining ilmiy, madaniy, siyosiy, axloqiy va ma‘naviy jihatdan kamol topishiga yordam beradigan ijtimoiy foydali fazilatlari rivojlanadi.

O‘quvchilarning mustaqil fikrlash, o‘z-o‘zini anglash, bilish qobiliyatlari, iroda kuchi, hissiy aql-zakovatini rivojlantirish ularning mustaqil va ijodiy faoliyat bilan shug‘ullanishiga imkon beruvchi ko‘nikmalarni egallashiga yordam beradi, shu orqali ijtimoiy foydali natijalarni yaratishga xizmat qiladi. Ingliz tili o‘rganish jarayonida o‘z-o‘zini baholashda ushbu jihatlarga alohida e‘tibor qaratish o‘quvchilarning diqqatini jamlash, mustaqillik va mas‘uliyat hissini kuchaytirishi, berilgan topshiriqlarni bajarishga ijobiy munosabatda bo‘lishiga olib keladi. O‘quvchilarning mustaqil faoliyatga jalb etilishini ta‘minlash uchun ularning o‘ziga xos individual xususiyatlari, fanga munosabati, kognitiv qobiliyatlari, ijodkorligi, mustaqil bilim olish ko‘nikmalari kabi omillarni hisobga olish maqsadga muvofiqdir. Qolaversa, o‘quvchilarni o‘z ishiga ijodiy yondoshishga, ilmiy faoliyat bilan mustaqil shug‘ullanishga undash ularning fanga oid bilim, ko‘nikma va malakalarni egallashiga, mustaqil ishlashga qiziqishini oshirishga yordam beradi. Nihoyat, o‘quvchilarning tashabbuskorligi, ijodkorligi va boshqa tegishli omillarni baholash ularning o‘zini o‘zi boshqaradigan va o‘ziga ishongan o‘quvchilar bo‘lib yetishishiga yordam beradi.

Ingliz tilini o‘rganish jarayonida o‘z-o‘zini baholashni tashkil etish orqali dars o‘tayotganda o‘qituvchi o‘quvchilarning mustaqil faoliyati haqida to‘liq tasavvurga ega bo‘lishi, xususan, ularning psixologik tomonlarini bilishi kerak. Ularning temperamentini hisobga olgan holda iqtidorli va sust o‘quvchilar bilan sifatli ish olib borish muhim ahamiyatga ega. Ta‘kidlash joizki, o‘quvchilarni o‘z-o‘zini baholashga undashning mohiyati ko‘p jihatdan ularning mustaqil ishlarini to‘g‘ri tashkil etish va amalga oshirishga bog‘liq. Ingliz tilida berilgan topshiriqlarni mustaqil bajara olishlari, sinf topshiriqlari, tarqatma materiallar, kompyuter va ijodiy ishlarda mustaqil ishlashlari ularning bu boradagi rivojlanishini ta‘minlashga keng yo‘l ochadi. Har qanday mustaqil fikr mustaqil bilimdan tug‘ilganidek, har qanday chuqur bilim faqat mustaqil o‘rganish orqali erishiladi. Har bir o‘quvchining

kasb egasi bo‘lishi uchun uning erkin va mustaqil mehnati, kuchi, mehnatsevarligi muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Yuqorida aytib o‘tilganlardan ko‘rinib turibdiki, o‘z-o‘zini baholash ko‘nikmasini individual jarayonida paydo bo‘ladigan muammo va masalalarni samarali hal etish bo‘lib xizmat qiladi. Bu esa, o‘z navbatida, malakali kadrlarning faol ishtirok etishiga imkon yaratib, fan va ishlab chiqarish rivojiga olib keladi. Bunga erishish uchun o‘z-o‘zini baholash ko‘nikmalarini rivojlantirish, tegishli mazmun, shakl va vositalarni aniqlash, shuningdek, ingliz tilini o‘qitishning pedagogik va psixologik asoslarini yaratish juda muhimdir. Bundan tashqari, bunday baholashning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatini tan olish va rivojlangan mamlakatlarda qo‘llanilganidek, talabalarga individual yondashuvni qo‘llash zarur. Shunday qilib, ilg‘or tajribalar asosida o‘z-o‘zini baholash bo‘yicha ilmiy-uslubiy tavsiyalarni o‘rganish, umumlashtirish va ishlab chiqish davr talabidir. Shu sababli, kelajakda ijobiy natijalarni ta‘minlash uchun o‘z-o‘zini baholash sifati va samaradorligini oshirishga e‘tibor qaratish tavsiya etiladi.

ADABIYOTLAR RO‘YHATI

1. Aripovna, R. S. (2023). Crucial Specific Features of Self-Assessment and Self-Regulation in English Language Teaching Classes. *Pindus Journal of Culture, Literature, and ELT*, 3(11), 1–4. Retrieved from <https://literature.academicjournal.io/index.php/literature/article/view/835>
2. Rustamova, S. A., & Juraeva, S. D. qizi. (2023). Technology’s impact on the education process. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(11), 130–134. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/4821>
3. Bozorova, H., & Shaxnoza, R. . (2023). The importance of assessment, and its impact in learning process. *Молодые ученые*, 1(6), 90–94. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/yo/article/view/16439> (Original work published 5 июнь 2023 г.)4.
4. Rustamova, S., & Mavlonova, S. (2023). ‘The role of multimedia tools in the educational process’. *Бюллетень студентов нового Узбекистана*, 1(5 Part 2), 63–66. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/yota/article/view/14795>

5. Crucial Specific Features of Self-Assessment and Self-Regulation in English Language Teaching Classes SA Rustamova - PINDUS Journal of Culture, Literature, and ELT, 2023

6. CHET TILI O'QITISH BO'YICHA BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARINING O'ZO'ZINI VAHOLANISH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH ША Рустамова, ЧС Асадова, МР Бобоёрова - МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА, 2022

7. [Модификации фразеологического значения как дискуссионная проблема современной лингвистики](#) НШ Амриддинова, Август 2020 7-қисм, Тошкент

8. Preservation of Originality in the Translation of Emotional Sentences in the Speech of the Hero of the Work of Art A Chekhrangiz - Central Asian Journal of Literature, Philosophy and ..., 2023

9. Xorijiy tillarni o'rganishda yosh davriga xos xususiyatlar Ч Асадова - Анализ актуальных проблем, инноваций, традиций ..., 2022

10. “Some aspects of correlation in semantic actualization of phraseological units” NS Amriddinova - MODERN VIEWS AND RESEARCH, 2020 https://journals.uz/wp-content/uploads/2020/08/conf_19_2020/7.Filologiya_fanlarini_rivojlantirish_yulidagi_tadkikotlar_1_qism.pdf#page=123

Research Science and Innovation House